

JAMOAT XAVFSIZLIGINI TA'MINLASHDA MAFKURAVIY TAHDIDLARGA QARSHI KURASHISH MEXANIZMLARINI TAKOMILLASHTIRISH

*O'zbekiston Respublikasi IIV Malaka oshirish instituti
Maxsus-kasbiy fanlar kafedrasida katta o'qituvchisi
podpolkovnik Ro'ziyeva Gulsanam Sultonmurodovna*

Annotatsiya: Mazkur ilmiy maqolada O'zbekistonda jamoat xavfsizligini ta'minlashda mafkuraviy tahdidlarga qarshi kurashish, jamoat xavfsizligiga ta'sir etuvchi asosiy omillar, mavjud muammolar va ularni bartaraf etish yo'llari keng tahlil etilgan. Mafkuraviy tahdidlarga qarshi kurashish sohasining rivoji, ayniqsa, fuqarolarning huquqiy va axloqiy ongi, ijtimoiy faolligini oshirish orqali xavfsizlikni mustahkamlash imkoniyatlari ko'rib chiqilgan.

Kalit so'zlar: mafkuraviy tahdid, ma'naviyat, xavfsizlik, ijtimoiy barqarorlik, jinoyatchilik, profilaktika, huquqiy ong, fuqarolik jamiyati, islohotlar, davlat siyosati.

Аннотация: В данной научной статье дается комплексный анализ борьбы с идеологическими угрозами в обеспечении общественной безопасности в Узбекистане, основные факторы, влияющие на общественную безопасность, существующие проблемы и пути их устранения. Рассматривается развитие сферы борьбы с идеологическими угрозами, в частности, возможности укрепления безопасности путем повышения правового и нравственного сознания и социальной активности граждан.

Ключевые слова: идеологическая угроза, духовность, безопасность, социальная стабильность, преступность, профилактика, правосознание, гражданское общество, реформы, государственная политика.

Abstract: This scientific article provides a comprehensive analysis of the fight against ideological threats in ensuring public security in Uzbekistan, the main factors affecting public security, existing problems and ways to eliminate them. The development of the field of combating ideological threats, in particular, the possibilities of strengthening security by increasing the legal and moral awareness and social activity of citizens, are considered.

Keywords: ideological threat, spirituality, security, social stability, crime, prevention, legal awareness, civil society, reforms, public policy.

«Biz yaratayotgan yangi O'zbekistonning mafkurasi ezgulik, odamiylik, gumanizm g'oyasi bo'ladi. Biz mafkura deganda, avvalo, fikr tarbiyasini, milliy va umuminsoniy qadriyatlar tarbiyasini tushunamiz. Ular xalqimizning necha

ming yillik hayotiy tushuncha va qadriyatlariga asoslangan»¹

Shavkat Mirziyoyev

Jahonda globallashuv jarayonining tobora avj olishi, zamonaviy axborot texnologiyalari sohasidagi yutuqlardan yovuz maqsadlar yo'lida foydalanish orqali inson ongi va qalbini egallash uchun mafkuraviy kurashlarning kuchayishi xavfsizlik va barqarorlikka tahdid solmoqda. Yangi asrda jamiyat xavfsizligiga tahdid soladigan omillar tobora murakkablashib, ularning ko'lami kengayib bormoqda. Xususan, kiberjinoyatchilik, terrorizm, ekstremizm, narkotrafik kabi transmilliy tahdidlar global muammoga aylanib ulgurdi. Bunday sharoitda xavfsizlikni ta'minlashning an'anaviy usullari yetarli samara bermaydi. Ayniqsa, bugungi kunda xalqaro maydonda mafkuraviy, g'oyaviy va informatsion kurashlar kuchayib borayotgan hozirgi murakkab va tahlikali davrda davlatni milliy xavfsizligini ta'minlashda ma'naviy-ma'rifiy ishlarni zamon talablari asosida tashkil etish, yoshlarimizni turli mafkuraviy xurujlardan himoya qilish, yon-atrofdagi yuz berayotgan voqealarga teran nigoh bilan nazar solish, fuqarolarimizda daxldorlik hissini oshirish, tinch-osoyishta hayotimizni turli xavf-xatar va tahdidlardan asrash vazifasi muhim ahamiyat kasb etadi. "Ayni vaqtda hozirgi murakkab zamon tinch-osoyishta hayotimizni asrash va mustahkamlash, xalqimizning kafolatlangan xavfsizligini ta'minlash masalasini yanada dolzarb qilib qo'yimoqda"².

Insoniyatning shunday mo'jizakor yutuqlaridan ham ba'zi buzg'unchilar salbiy maqsadlarda foydalanayotganlari taassufli holdir. "Ayni paytda hayot haqiqati shuni ko'rsatadiki, har qanday taraqqiyot mahsulidan ikki xil maqsadda ezgulik va yovuzlik yo'lida foydalanish mumkin. Agarki bashariyat tarixini, uning tafakkur rivojini tarkibiy ravishda ko'zdan kechiradigan bo'lsak, hayotda insonni kamolotga, yuksak maralarga chorlaydigan ezgu g'oya va ta'limotlar bilan yovuz va zararli g'oyalar o'rtasida azaldan kurash mavjud bo'lib kelganini va bu kurash bugun ham davom etayotganini ko'ramiz,– deb ta'kidlagan edi Birinchi Prezidentimiz I.A.Karimov. Bugungi kunda zamonaviy axborot maydonidagi harakatlar shu qadar tig'iz, shu qadar tezkorki, endi ilgariidek, ha, bu voqea bizdan juda olisda yuz beribdi, uning bizga aloqasi yo'q, deb beparvo qarab bo'lmaydi. Ana shunday kayfiyatga berilgan xalq yoki millat taraqqiyotdan yuz yillar orqada qolib ketishi hech gap emas"³.

Millat taraqqiyoti haqida so'z borganda qadimdan buyuk ajdodlarning intellektual salohiyati yuksalishida g'oya muhim o'rin tutgani ma'lum. Buni birgina bebaho ma'naviy xazinamiz "Avesto"ning tub mohiyatini belgilab beradigan "Ezgu fikr, ezgu

¹ Prezident Shavkat Mirziyoyevning 2021-yil 19-yanvardagi ma'naviyat masalalariga bag'ishlab o'tkazilgan videoselektor yig'ilishi.

² Prezident Shavkat Mirziyoyev Қонун устуворлиги ва инсон манфаатларини таъминлаш – юрт тараққиёти ва халқ фаровонлигининг гарови // URL - <http://uza.uz/oz/politics/onun-ustuvorligi-va-inson-manfaatlarini-taminlash-yurt-tara--07-12-2016>

³ Каримов И.А. Юксак маънавият – енгилмас куч. –Т.: Маънавият, 2008. – 111 б.

so‘z, ezgu amal” g‘oyasidan ham bilsa bo‘ladi. Ayni paytda globallashtirish jarayonida milliy g‘oya mafkuraviy ta’sir o‘tkazishning asosiy quroliga aylangan. Aytish joizki, globallashtirishning jadallashtirish sharoitida milliy ma’naviyat mavjudligining o‘zi yetarli emas, unda tashqi tahdidlarga qarshi qaratilgan ichki ruhiy qudrat, uning amal qilishi va faoliyat ko‘rsatishi ham zarur bo‘ladi⁴.

Inson tabiatidagi qiziq bir holat azal-azaldan kuzatiladi. Ya’ni, qachon va qayerdagi biror ijobiy hodisa yuz bersa, unga qarshi kushandalar ham paydo bo‘lavergan. Aytaylik, diniy qadriyatlar, ilm-fan yutuqlari, adabiyot, san’at va ma’naviyat ham insoniyatni globallashtirishga xizmat qilishini izohlashga hojat yo‘q. “Jahonning turli nuqtalarida hamon davom etayotgan urushlar va qarama-qarshiliklar, saqlanib qolayotgan davlatlararo, millatlararo va dinlararo ziddiyatlar, mingyillik rivojlanish deklaratsiyasida ta’kidlanganidek, qashshoqlik, ochlik, onalar va bolalar o‘limi, epidemiyalar va insoniyatning boshqa muammolariga qarshi kurash borasidagi eng jiddiy to‘siqlar bo‘lib qolmoqda”⁵.

O‘zbekiston mustaqillikka erishgandan keyingi yangi taraqqiyot bosqichida davlat siyosatining eng muhim yo‘nalishlaridan biri sifatida jamiyatda xavfsizlikni ta’minlash, jinoyatchilikning oldini olish, shuningdek, fuqarolarning huquqiy, siyosiy va ma’naviy dunyoqarashini oshirish vazifasi belgilangan. Ya’ni, davlat boshqaruvida nafaqat xavfsizlik choralari kuchaytirish, balki aholining ongini yuksaltirish orqali barqaror va sog‘lom jamiyatni shakllantirish ustuvor maqsad hisoblanadi.

Prezidentimiz Shavkat Mirziyoyev bu borada shunday deydi: ***“Biz xavfsizlik deganda faqat jismoniy xavfsizlikni emas, balki fuqarolarimizning ongini, qalbini, yuragini asrashni ham tushunamiz. Ma’naviyat eng kuchli qalqon bo‘lishi kerak.”***⁶

Mafkuraviy tahdidlar – bu muayyan ijtimoiy guruh yoki jamiyatning ongini o‘zgartirish, ekstremistik g‘oyalarni singdirish, zo‘ravonlikka undash kabi harakatlar orqali xavfsizlikni izdan chiqarishga qaratilgan harakatlardir⁷. Mafkuraviy tahdid — bu jamiyat, davlat yoki muayyan guruhning aqliy-ruhiy, dunyoqarash va qadriyat tizimiga qarshi yo‘naltirilgan ta’sirlar bo‘lib, uning natijasida odamlarning ongi, e’tiqodi, g‘oyasi va ijtimoiy fikri o‘zgarishiga olib keladi.

Mafkuraviy tahdidlar quyidagi xususiyatlarga ega:

1. Internet va ijtimoiy tarmoqlar orqali tarqalishi – bu platforma orqali radikal g‘oyalar tez va keng tarqalishi mumkin. Internet va ijtimoiy tarmoqlar orqali **mafkuraviy tahdidlar tarqalishi** — bu zamonaviy jamiyat uchun eng katta xavflardan biridir. Axborot texnologiyalarining jadal rivojlanishi natijasida, insonlar

⁴ Отамуродов С. Глобализация и нация. –Т.: Янги аср авлоди, 2008. – 170 б.

⁵ Ўзбекистон Республикаси Президенти Ислон Каримовнинг БМТ саммити мингйиллик ривожланиш мақсадларига бағишланган ялпи мажлисидаги нутқи. //Халқ сўзи, 2010 йил 21 сентябрь.

⁶ Prezident Shavkat Mirziyoyevning, 2022-yil, Ma’naviyat haftaligi ochilish marosimi yig‘ilishi

⁷ Абдурахмонов, К. (2020). Мafkuraviy таҳдидлар ва уларнинг ижтимоий таъсири. Тошкент: “Фан” нашриёти

axborotni tez va oson qabul qilish imkoniga ega bo'ldi, lekin bu holat **zararli g'oyalar, soxta ma'lumotlar va buzg'unchi mafkuraviy ta'sirlar** tarqalishiga ham sharoit yaratdi.

Internet va ijtimoiy tarmoqlar orqali tarqaladigan mafkuraviy tahdidlar turlari:

Ekstremistik va terroristik g'oyalar:

Internet orqali yoshlarga radikal g'oyalar singdiriladi.

Ba'zi saytlar va kanallar terrorizmni oqlash, yoshlarni jalb qilish bilan shug'ullanadi.

Yolg'on va soxta axborot (feyk):

Jamiyatda beqarorlik uyg'otish uchun turli feyk xabarlar tarqatiladi.

Maqsad — insonlar ongida shubha, xavotir va ishonchsizlik paydo qilish.

Madaniy va milliy qadriyatlarga qarshi g'oyalar:

Mahalliy til, din, an'analar mensimaslik bilan tanqid qilinadi.

G'arb madaniyatini cheksiz ideal sifatida ko'rsatish orqali yoshlarni o'z milliylikdan uzoqlashtirishga harakat qilinadi.

Ma'lumot uyushtirilgan kiberhujumlar va targ'ibotlar orqali:

Ba'zi holatlarda, boshqa davlatlar tomonidan axborot urushi olib boriladi. Bundan maqsad mamlakat ichkarisida ijtimoiy yoki siyosiy beqarorlik yuzaga keltirish hisoblanadi.

Internet va ijtimoiy tarmoqlar orqali mafkuraviy tahdidlar tarqalish usullari:

- YouTube, Telegram, TikTok, Instagram, Facebook kabi platforma va kanallar orqali.
- Bloglar va forumlarda g'oyaviy ta'sir o'tkazuvchi kontentlar.
- Onlayn o'yinlar, video-kontent orqali yumor niqobi ostida radikal g'oyalarni singdirish.

2. Yoshlar ongiga ta'sir qilish orqali tarqalishi – yosh avlod mafkuraviy ta'sirga ko'proq moyildir, chunki ular axborotni tanlash va tahlil qilish qobiliyatini hali to'liq shakllantirmagan bo'ladi. Yoshlar — jamiyatning eng ta'sirchan va ta'sirlanuvchan qatlami hisoblanadi. Shu bois, mafkuraviy tahdidlar asosan yoshlar ongiga ta'sir qilish orqali tarqaladi. Bunday ta'sirlar ko'pincha yoshlarning turli qiziqishlaridan kelib chiqib, fe'l-atvori, fikrlash tarzi, hayotiy maqsadlari va qadriyatlarini o'zgartirishga qaratilgan bo'ladi.

Mafkuraviy tahdidning maqsadlari sifatida quyidagilarni keltirish mumkin:

- Milliy va ma'naviy qadriyatlarni mensimaslik.
- Davlatga, jamiyatga va urf-odatlariga nisbatan salbiy munosabat uyg'otish.
- Yoshlarni radikal, ekstremistik yo'nalishlarga jalb qilish.
- Jamiyatda beqarorlik va bo'linish chiqarish.

Bu turdagi mafkuraviy tahdid oqibatida jamiyatning milliy mafkuradan uzoqlashishi, o‘zaro totuvlikka putur yetishi, yoshlarning ongida “o‘zim bilganimcha yashayman” degan g‘oyaning kuchayishi, shuningdek, yoshlar orasida ma’naviy inqiroz va ijtimoiy muammolar ko‘payishi yuzaga kelishi mumkin.

Shu kabi salbiy holatlarning oldini olish maqsadida, qo‘yidagi yo‘llar orqali biz yoshlarni mafkuraviy tahdidlardan himoya qilishimiz mumkin:

- **Ta’lim orqali:** ya’ni ta’lim jarayonida tanqidiy fikrlashni rivojlantirish, axborot savodxonligini oshirish.

- **Ota-ona va ustoz nazorati:** mas’ul shaxslar hamkorlikda farzandlar bilan tez-tez suhbatlar o‘tkazish orqali farzandning qanday kontent ko‘rayotganini bilish.

- **Milliy mafkura asosida tarbiya:** tarix, madaniyat, din va ma’naviyatni chuqur o‘rgatish.

- **Pozitiv onlayn muhit yaratish:** ijobiy kontentlar, milliy qahramonlar va zamonaviy obrazlar.

3. Milliy va diniy ehtiyojlardan foydalanish orqali tarqalishi – ekstremistik guruhlar o‘z mafkurasini milliy, diniy yoki ijtimoiy adolat tuyg‘ulari bilan niqoblab tarqatishi mumkin. Milliy va diniy ehtiyojlardan foydalanish orqali mafkuraviy tahdidlarni tarqatish — bu zamonaviy mafkuraviy kurash usullaridan biri bo‘lib, u jamiyatdagi eng nozik his-tuyg‘ular — milliylik, dindorlik, adolatparvarlik, va ma’naviy qadriyatlar orqali insonlar ongiga ta’sir qilishga qaratilgan.

Milliy ehtiyojlar - millat manfaatlari niqobi ostida boshqa millatlarga nisbatan nafrat uyg‘otish, separatizm va milliy dushmanlikni qo‘zg‘atish.

Diniy ehtiyojlar - dindan niqob sifatida foydalanish, dinni noto‘g‘ri talqin qilish, radikal va dahshatli aqidalarni "islomga mos" deb ko‘rsatish, yoshlarning e’tiqodidan foydalanish.

Milliy ehtiyojlar orqali:

- "Millatimiz zulmda", "bizning haqqimiz toptalyapti" degan **milliy tuyg‘ularni qo‘zg‘atish.**

- Milliy muammolar orqali odamlarni **ijtimoiy isyonga** undash.

- Turli ijtimoiy tarmoqlarda “milliy qahramonlik” niqobida hukumatga va jamiyatga qarshi chiqishni targ‘ib qilish.

Diniy ehtiyojlar orqali:

- Haqiqiy islom va uning bag‘rikenglik g‘oyalarini **qoralash**

- **Jannat, shihodat, yoki jihad va hijrat** kabi diniy tushunchalarni noto‘g‘ri talqin qilish.

- Internetda yoshlar ongiga ta’sir qiluvchi “islomiy ko‘rinishdagi” videolar, maqolalar, bloglar orqali **radikal guruhlariga jalb qilish.**

Jamiyatda mafkuraviy tahdidlarga qarshi kurash mexanizmlarini takomillashtirish yo‘nalishlari:

1. Axborot-xavfsizlik monitoring tizimlarini kuchaytirish

Zamonaviy dasturiy ta'minot va sun'iy intellekt texnologiyalari yordamida internet makonidagi shubhali kontentlarni avtomatik aniqlash va tahlil qilish mexanizmlarini yo'lga qo'yish zarur⁸.

2. Ta'lim muassasalarida mafkuraviy immunitetni shakllantirish

Maktab va oliy ta'lim muassasalarida mafkuraviy tahdidlar va axborot xavfsizligiga oid maxsus fanlar joriy etish, yoshlar orasida tanqidiy fikrlashni rivojlantirish lozim⁹.

3. Jamoatchilik bilan hamkorlik mexanizmlarini rivojlantirish

Mahalla, NNTlar va fuqarolik jamiyati institutlari orqali profilaktik tadbirlarni kengaytirish, aholi ongini oshirish maqsadida media-kampaniyalar o'tkazish samarali hisoblanadi¹⁰.

4. Qonunchilik bazasini takomillashtirish

Mafkuraviy tahdidlarga qarshi kurashishda huquqiy mexanizmlarni mustahkamlash, ayniqsa onlayn muhitda radikal g'oyalar tarqatilishini cheklash bo'yicha aniq me'yorlar kiritish zarur¹¹.

Xulosa

Jamoat xavfsizligini ta'minlash faqatgina kuch ishlatish orqali emas, balki ongli, bilimli va mas'uliyatli fuqarolarni tarbiyalash orqali amalga oshiriladi. Mafkuraviy tahdidlarga qarshi kurashda davlat, jamiyat va ta'lim muassasalari o'rtasidagi hamkorlik hal qiluvchi ahamiyatga ega.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoyevning 2021-yil 19-yanvardagi ma'naviyat masalalariga bag'ishlab o'tkazilgan videoselektor yig'ilishi.
2. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoyevning 2022-yil Ma'naviyat haftaligi ochilish marosimi yig'ilishi
3. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoyev // Qonun ustuvorligi va inson manfaatlarini ta'minlash – yurt taraqqiyoti va xalq farovonligining garovi // URL - <http://uza.uz/oz/politics/onun-ustuvorligi-va-inson-manfaatlarini-taminlash-yurt-tara--07-12-2016>

⁸ “Интернет хавфсизлиги ва кибер таҳдидларга қарши кураш”, Ўзбекистон Киберхавфсизлик агентлиги, 2023.

⁹ Зуфаров, М. (2021). Ёшлар ва мафкуравий таҳдидлар. Тошкент: “Ўқитувчи”.

¹⁰ Маҳалла ва ННТлар фаолияти ҳақида Республика ахборот маркази ҳисоботи, 2022.

¹¹ Ўзбекистон Республикаси “Ахборотлаштириш тўғрисида”ги Қонунига сўнгги ўзгаришлар, 2024.

4. Birinchi Prezident Islom Karimovning BMT sammiti mingyillik rivojlanish maqsadlariga bag'ishlangan yalpi majlisidagi nutqi. //Xalq so'zi, 2010 yil 21 sentyabr.
5. Birinchi Prezident Islom Karimov // Yuksak ma'naviyat – yengilmas kuch. –T.: Ma'naviyat, 2008. – 111 b.
6. S.Otamurodov // Globallashuv va millat. –T.: Yangi asr avlodi, 2008. – 170 b.
7. T.Eshbekov // Mafkura maydonida axborot-psixologik xavfsizlik (o'quv qo'llanma) // Mirzo ulug'bek nomidagi O'zbekiston milliy universiteti – 2011
8. Q.Abdurahmonov // Mafkuraviy tahdidlar va ularning ijtimoiy ta'siri. Toshkent: "Fan" nashriyoti. 2020.
9. "Internet xavfsizligi va kiber tahdidlarga qarshi kurash", O'zbekiston Kiberxavfsizlik agentligi-2023.
10. O'zbekiston Respublikasi "Axborotlashtirish to'g'risida"gi Qonuniga so'nggi o'zgartishlar-2024.
11. M.Zufarov // *Yoshlar va mafkuraviy tahdidlar*. Toshkent: "O'qituvchi"- 2021.
12. Mahalla va NNTlar faoliyati haqida Respublika axborot markazi hisoboti-2022.